

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
IV kadencja

Komisja Mniejszości Narodowych
i Etnicznych

MNE-020-01/02

Druk nr 223

Warszawa, 11 stycznia 2002 r.

Pan
Marek Borowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 29 ust. 2 regulaminu Sejmu RP, Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych wnosi projekt ustawy:

**- o mniejszościach narodowych i etnicznych
w Rzeczypospolitej Polskiej.**

Do reprezentowania Komisji w pracach nad projektem ustawy został upoważniony poseł Eugeniusz Czykwin.

Przewodnicząca Komisji

(-) Genowefa Wiśniowska

USTAWA

z dnia .....

o mniejszościach narodowych i etnicznych w Rzeczypospolitej Polskiej

Przepisy ogólne

Art. 1.

Ustawa określa zasady i warunki korzystania przez obywateli Rzeczypospolitej Polskiej z wolności do zachowania oraz rozwoju przez mniejszości narodowe i etniczne własnego języka, obyczajów, tradycji oraz kultury.

Art. 2.

Przez mniejszość narodową lub etniczną, zwaną dalej „mniejszością”, rozumie się grupę obywateli Rzeczypospolitej Polskiej o odrębnym pochodzeniu, tradycyjnie zamieszkałą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pozostającą w mniejszości w stosunku do reszty obywateli charakteryzującą się dążeniem do zachowania swojego języka, obyczajów, tradycji, kultury, religii lub świadomości narodowej lub etnicznej.

Art. 3.

Ilekroć w ustawie jest mowa o:

- 1) „języku ojczystym” rozumie się przez to język używany przez osoby należące do mniejszości narodowej,
- 2) „języku pomocniczym” rozumie się przez to język ojczysty danej mniejszości narodowej używany, stosownie do przepisów ustawy, obok języka urzędowego,
- 3) „szkole z ojczystym językiem nauczania” rozumie się przez to szkołę lub przedszkole prowadzące nauczanie w języku ojczystym danej mniejszości, z wyjątkiem nauczania w szkole języka i literatury polskiej oraz historii Polski,
- 4) „szkole dwujęzycznej” rozumie się przez to szkołę lub przedszkole prowadzące nauczanie w dwóch równoważnych językach, którymi są w tym przypadku język polski i język ojczysty danej mniejszości,
- 5) „klasie z ojczystym językiem nauczania” rozumie się przez to klasę lub oddział, w której nauczanie odbywa się w języku ojczystym danej mniejszości, z uwzględnieniem przepisu pkt 3,

-
- 6) „instytucie kultury” rozumie się przez to osobę prawną lub jednostkę organizacyjną nie posiadającą osobowości prawnej, której podstawowym celem statutowym jest prowadzenie działalności kulturalnej w rozumieniu ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 1997 r. Nr 110, poz. 72 i Nr 141, poz. 943), w zakresie tworzenia, upowszechniania i ochrony kultury mniejszości.

Art. 4.

Rzeczypospolita Polska urzeczywistnia i gwarantuje konstytucyjne prawa obywateli należących do mniejszości do pełnego, równego i efektywnego korzystania z praw i wolności, a w szczególności do:

- 1) zachowania i rozwoju swojej kultury i tożsamości narodowej i etnicznej,
- 2) wolności sumienia, wyrażania przekonań, myśli, wyznawania i praktykowania swojej religii,
- 3) wolności zgromadzeń i swobody zrzeszania się,
- 4) dostępu do informacji w języku ojczystym,
- 5) swobody używania języka ojczystego,
- 6) prawa do używania własnego imienia i nazwiska w brzmieniu języka ojczystego, na zasadach określonych w odrębnej ustawie,
- 7) prawa do zamieszczania w języku ojczystym informacji o charakterze prywatnym,
- 8) możliwości uczenia się języka ojczystego i w języku ojczystym.

Art. 5.

1. Każda osoba należąca do mniejszości ma prawo do ochrony przed aktami dyskryminacji, nienawiści lub przemocy z uwagi na jej przynależność do mniejszości.
2. Organy władzy publicznej wspierają realizację równości szans w szczególności w dziedzinie życia publicznego oraz oświaty i kultury.
3. Organy władzy publicznej wspierają działania mające na celu podtrzymywanie i rozwijanie tożsamości narodowej lub etnicznej osób należących do mniejszości.
4. Przyjętych w ustawie rozwiązań mających na celu wspieranie równości nie można interpretować jako przejaw uprzywilejowania lub dyskryminacji kogokolwiek.

Art. 6.

1. Nikt nie może być obowiązany do złożenia deklaracji o przynależności do mniejszości lub do publicznego ujawnienia swojego pochodzenia, języka ojczystego lub religii.
2. Władze publiczne mogą pozyskiwać i gromadzić informacje w zakresie, o którym mowa w ust. 1, tylko w przypadkach określonych w ustawach.

Art. 7.

Zakazane są działania zmierzające do:

- 1) asymilacji wbrew woli osób należących do mniejszości,
- 2) zmian struktury administracji Państwa, mających na celu wyłącznie ograniczenie praw i wolności osób należących do mniejszości, a określonych Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej lub ustawą,
- 3) stosowania innych środków uniemożliwiających lub utrudniających korzystanie przez osoby należące do mniejszości z przysługujących im praw.

Rozdział 2**Używanie języka ojczystego****Art. 8.**

Języki ojczyste osób należących do mniejszości mogą być używane jako języki pomocnicze.

Art. 9.

Osoby należące do mniejszości mają prawo do rejestracji w aktach stanu cywilnego i dokumentach tożsamości imienia i nazwiska zgodnie z zasadami pisowni języka ojczystego. W odniesieniu do osób noszących imię i nazwisko zapisywane w alfabecie łacińskim w aktach stanu cywilnego i dokumentach tożsamości dokonuje się wpisu dostosowującego pisownię imion i nazwisk do zasad pisowni w języku polskim lub w innym alfabecie łacińskim w brzmieniu fonetycznym.

Art. 10.

1. Na terenie gminy zamieszkałej tradycyjnie lub w znaczącej ilości przez osoby należące do mniejszości język ojczysty danej mniejszości może być używany w stosunkach między tymi osobami a organami władzy publicznej jako język pomocniczy.
2. Języka pomocniczego używa się w mowie lub piśmie na wniosek obywatela. Nikt jednakże nie może uchylić się od wykonania zgodnego z prawem polecenia lub orzeczenia wydanego w języku urzędowym jeżeli okoliczności wymagają bezwłocznego jego wykonania aby mógł osiągnąć swój cel.
3. Wątpliwości rozstrzygane są na podstawie dokumentu sporządzonego w języku urzędowym.
4. Koszty niezbędnych tłumaczeń postępowania lub korespondencji ponosi Skarb Państwa.
5. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, wykaz gmin, w których można używać języka ojczystego danej mniejszości jako języka pomocniczego.

6. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, warunki niezbędne do wprowadzenia języka pomocniczego oraz szczegółowe zasady prowadzenia dokumentacji w języku pomocniczym.

Art. 11.

1. Na terenie gminy, o której mowa w art. 10 ust. 1, nazwy miejscowości, organów władzy publicznej oraz ulic mogą być określane także w językach ojczystych tych mniejszości.
2. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, wymogi, jakie winny spełniać nazwy, o których mowa w ust. 1, a w szczególności zasady prowadzenia ewidencji nazw tych miejscowości i ulic.

Art. 12.

Minister Sprawiedliwości zarządza w miarę potrzeby urzędowe tłumaczenie niniejszej ustawy na języki pomocnicze.

Rozdział 3

Oświata i kultura

Art. 13.

1. Przedszkola i szkoły publiczne umożliwiają uczniom podtrzymywanie i rozwój poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej, a w szczególności przez nauczanie w języku ojczystym lub naukę języka ojczystego, własnej historii i kultury.
2. Naukę języka ojczystego lub w języku ojczystym oraz inne zajęcia mające na celu podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej organizuje się na zasadzie dobrowolności. Organizuje je dyrektor szkoły lub przedszkola na pisemny wniosek rodziców albo prawnych opiekunów dziecka. W przypadku młodzieży mającej ukończone lat trzynaście deklarację wyrażającą wolę korzystania z takich zajęć mogą składać sami uczniowie.
3. Deklaracja o której mowa w ust. 2 składana jest bez określania narodowości dziecka lub wnioskodawcy. Deklaracja zachowuje swą ważność do czasu ukończenia nauki w szkole lub przedszkolu albo jej pisemnego wycofania przez wnioskodawcę.
4. Dodatkowe koszty związane z umożliwieniem podtrzymywania poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej, a zwłaszcza z nauczaniem w języku ojczystym lub języka ojczystego, pokrywane są z budżetu Państwa.

Art. 14.

1. Nauczanie języka ojczystego danej mniejszości może być prowadzone w:
  - 1) osobnych grupach, klasach lub szkołach z ojczystym językiem nauczania,
  - 2) szkołach dwujęzycznych,
  - 3) grupach, klasach lub szkołach z dodatkową nauką języka ojczystego,
  - 4) międzyszkolnych zespołach nauczania języka ojczystego.
2. Klasę z ojczystym językiem nauczania danej mniejszości organizuje się wówczas, gdy na naukę w tej klasie lub oddziale zgłosi się co najmniej 7 uczniów w szkole podstawowej i 14 w gimnazjum, lub w szkole ponadgimnazjalnej.
3. W przypadku, gdy liczba zgłoszonych dzieci jest mniejsza od określonej w ust. 2 naukę języka ojczystego danej mniejszości organizuje się w grupach międzyodziałowych lub międzyklasowych, względnie w zespołach międzyszkolnych.
4. Minister Edukacji Narodowej i Sportu określi, w drodze rozporządzenia, warunki i sposób wykonywania przez szkoły zadań, o których mowa w ust. 1-3.

Art. 15.

1. W szkołach prowadzących nauczanie określone w art. 14, świadectwa szkolne dla uczniów w nim uczestniczących wystawia się w języku polskim i w języku ojczystym danej mniejszości. Na pisemne życzenie ucznia lub jego rodziców (opiekunów) świadectwo szkolne może być wystawione tylko w języku polskim.
2. Absolwenci szkół z ojczystym językiem nauczania mają dostęp do szkół polskich wyższego szczebla.

Art. 16.

W wykonywaniu zadań, o których mowa w art. 13 ust. 1, organy prowadzące szkoły lub przedszkola oraz dyrektorzy tych placówek współdziałają z organizacjami społeczno-kulturalnymi mniejszości lub ich terenowymi oddziałami.

Art. 17.

1. Szkoły publiczne i niepubliczne z uprawnieniami szkół publicznych prowadzące naukę, o której mowa w art. 13 ust. 1 zobowiązane są do nauczania języka polskiego.
2. Programy nauczania w szkołach publicznych uwzględniają elementy wiedzy o historii, życiu i kulturze mniejszości w Polsce.

Art. 18.

1. Organy władzy publicznej wspierają niekomercyjne działania w sferze kultury zmierzające do podtrzymywania i rozwijania tożsamości mniejszości narodowych. Pomoc finansowa Państwa mająca na celu ochronę i propagowanie kultur mniejszości realizowana jest poprzez dotacje w szczególności na:

-
- 1) wspieranie działalności instytucji kulturalnych, ruchu artystycznego i twórczości mniejszości oraz imprez artystycznych mających istotne znaczenie dla kultury mniejszości,
  - 2) wydawanie książek, czasopism, periodyków i druków ulotnych w językach mniejszości lub polskim - w postaci drukowanej oraz innych technik zapisu obrazu i dźwięku,
  - 3) działalność świetlicową,
  - 4) prowadzenie bibliotek oraz dokumentacji życia kulturalnego i artystycznego mniejszości,
  - 5) edukację kulturalną dzieci i młodzieży realizowaną w różnych formach,
  - 6) wspieranie działalności instytutów kultury.
2. Minister Finansów w porozumieniu z Ministrem Kultury określa, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i tryb udzielania dotacji instytutom kultury.

Art. 19.

Do zadań publicznej radiofonii i telewizji należy promowanie wiedzy o historii, życiu i kulturze mniejszości narodowych zamieszkałych w Polsce, jak również produkcja i emisja programów w językach ojczystych mniejszości zamieszkałych w Rzeczypospolitej Polskiej.

Rozdział 4

Organ do spraw mniejszości narodowych

Art. 20.

1. Centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach mniejszości jest Prezes Urzędu do Spraw Mniejszości Narodowych, zwany dalej „Prezesem UMN”.
2. Prezesa UMN powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów.
3. Wiceprezesa UMN powołuje i odwołuje, na wniosek Prezesa UMN, Prezes Rady Ministrów.

Art. 21.

1. Prezes UMN realizuje założenia polityki Państwa wobec mniejszości narodowych.
2. Do zakresu kompetencji Prezesa UMN należy w szczególności:
  - 1) opracowywanie programu działań na rzecz mniejszości,
  - 2) wykonywanie programu działań na rzecz mniejszości,
  - 3) koordynowanie działań administracji publicznej oraz innych jednostek organizacyjnych objętych programem rządowym na rzecz mniejszości,

- 4) podział dotacji na rzecz podtrzymywania i rozwijania kultury, tradycji i poczucia tożsamości mniejszości,
- 5) współpraca na szczeblu krajowym ze stowarzyszeniami i instytucjami mniejszości,
- 6) podejmowanie działań zapobiegających zjawiskom naruszającym prawa mniejszości oraz inicjowanie działań zmierzających do zwalczania tych zjawisk,
- 7) podejmowanie i wspieranie działań na rzecz popularyzacji w społeczeństwie polskim tematyki odnoszącej się do mniejszości,
- 8) wykonywanie innych zadań zleconych przez Radę Ministrów lub Prezesa Rady Ministrów w dziedzinie realizacji polityki wobec mniejszości.

Art. 22.

1. Prezes UMN składa Prezesowi Rady Ministrów corocznie, w terminie do końca pierwszego kwartału, sprawozdanie ze swojej działalności.
2. Prezes UMN przedstawia Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji, na jego wniosek, informując z zakresu swojej działalności.

Art. 23.

1. Prezes UMN wykonuje zadania, o których mowa w art. 21, przy pomocy Urzędu do Spraw Mniejszości Narodowych.
2. Organizację i tryb pracy UMN określa statut nadany przez Prezesa Rady Ministrów, w drodze rozporządzenia.

Art. 24.

1. Przy Prezesie UMN działa Rada do Spraw Mniejszości Narodowych, zwana dalej „Rada”.
2. W skład Rady wchodzi:
  - 1) Przewodniczący - Prezes UMN,
  - 2) Zastępca Przewodniczącego - podsekretarz stanu lub dyrektor generalny delegowany przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji,
  - 3) Członkowie - podsekretarze stanu lub dyrektorzy generalni delegowani przez:
    - a) Ministra Edukacji Narodowej i Sportu,
    - b) Ministra Kultury,
    - c) Ministra Sprawiedliwości,
    - d) Ministra Spraw Zagranicznych,
  - 4) Sekretarz Rady wyznaczany przez Przewodniczącego spośród pracowników UMN.

---

3. Do zadań Rady należy w szczególności:

- 1) opiniowanie rządowego programu działań na rzecz mniejszości,
- 2) opiniowanie wysokości i zasad podziału dotacji na rzecz podtrzymywania i rozwijania kultury, tradycji i poczucia tożsamości mniejszości,
- 3) ocena oraz formułowanie propozycji w zakresie zapewnienia realizacji praw i potrzeb mniejszości,
- 4) inicjowanie innych działań na rzecz mniejszości.

Art. 25.

1. Posiedzenia Rady odbywają się nie rzadziej niż raz na trzy miesiące.
2. Przynajmniej raz w roku w posiedzeniu Rady uczestniczą przedstawiciele mniejszości zaproszeni przez Przewodniczącego dla zaprezentowania stanowiska w sprawie realizacji zadań określonych w art. 21 ust. 2 i art. 24 ust. 3.

Rozdział 5

Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy końcowe

Art. 26.

W ustawie z dnia 15 listopada 1956 r. o zmianie imion i nazwisk (tekst jednolity Dz.U. z 1963 r. Nr 59, poz. 328) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 2 ust. 2 skreśla się pkt 2,
- 2) w art. 2 dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Wazne względy zachodzą także, gdy wnioskodawca pragnie powrócić do nazwiska lub imienia, którego zmiana nastąpiła w wyniku decyzji administracyjnej podjętej bez jego wniosku. Dotyczy to zwłaszcza osób, których imiona lub nazwiska zostały zmienione z powodu niepolskiego brzmienia.”,
- 3) w art. 10 ust. 2 uzyskuje brzmienie:

„2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio w przypadku dostosowania pisowni imion i nazwisk do zasad pisowni w języku polskim lub innym alfabecie łacińskim w brzmieniu fonetycznym.”.

Art. 27.

W ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. Nr 95, poz. 425 ze zmianami późniejszymi) art. 13 uzyskuje następujące brzmienie:

- „Art. 13. Zasady i warunki umożliwiania uczniom szkół publicznych i placówek wychowawczych podtrzymywania i rozwijania poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej, a w szczególności nauki języka ojczy-

---

stego lub w języku ojczystym oraz własnej historii i kultury określa ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych w Rzeczypospolitej Polskiej”.

Art. 28.

Do spraw objętych przepisami ustawy, które uregulowane są postanowieniami obowiązujących Rzeczpospolitą Polską ratyfikowanych za zgodą Sejmu umów międzynarodowych stosuje się postanowienia tych umów.

Art. 29.

Wskazane w art. 9 prawo do rejestracji w aktach stanu cywilnego i dokumentach tożsamości imienia i nazwiska zgodnie z zasadami pisowni języka ojczystego wywołuje skutek prawny, w odniesieniu do osób noszących imiona lub nazwiska w brzmieniu języka polskiego, po uprawomocnieniu się decyzji o zmianie imienia lub nazwiska w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 15 listopada 1956 r. o zmianie imion i nazwisk (tekst jednolity Dz.U. z 1963 r. Nr 59, poz. 328).

Art. 30.

Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Uzasadnienie

projektu ustawy o *mniejszościach narodowych i etnicznych w Rzeczypospolitej Polskiej*

Cechą wyróżniającą Pierwszą Rzeczpospolitą wśród innych państw ówczesnej Europy była tolerancyjność władców i elit – Rzeczpospolita była krajem bez stosów, w którym zgodnie współżyły społeczności należące do różnych wyznań, kultur i narodowości. Tradycja ta jest kultywowana współcześnie; w jednoczącej się Europie Polska postrzegana jest jako kraj bez konfliktów etnicznych. Wielu polityków w Europie traktuje także Polskę jako kraj mogący stanowić wzorzec do naśladowania dla innych państw Europy Środkowo-Wschodniej. Sprzyjają temu procesowi zachodzące w ostatnich latach w naszym kraju przemiany, zaś Polska aktywnie uczestniczy w tworzeniu na kontynencie europejskim standardów praw człowieka.

Prawa, wolności i obowiązki obywatelskie w państwach demokratycznych określają zasady i przepisy zawarte w Konstytucji. Szereg praw i wolności precyzowana i określana jest następnie przepisami ustaw. Specyficznymi są prawa osób należących do mniejszości. Współczesna Europa opierająca swe systemy prawne na zasadzie równości coraz częściej dostrzega potrzebę stwarzania specjalnej preferencji celem wyrównania szans dla tej kategorii osób. Stwarzanie preferencji może być wymuszone stosunkami międzynarodowymi, wewnętrznymi lub wynikać ze swobodnej woli ustawodawcy. Z tej woli wynika potrzeba uchwalenia ustawy o *mniejszościach narodowych i etnicznych w Rzeczypospolitej Polskiej*. Tego typu ustawy lub regulacje prawne wprowadzone zostały do porządku prawnego kilkunastu państw europejskich, w tym Danii, Republiki Federalnej Niemiec, Austrii, Chorwacji, Ukrainy, Litwy, Łotwy, Estonii, Węgier, a ostatnio Czech.

W ostatnim dziesięcioleciu Rzeczpospolita Polska ratyfikowała kilka konwencji międzynarodowych (względnie rozszerzyła zakres ich stosowania) a odnoszących się bezpośrednio lub pośrednio do praw osób należących do mniejszości narodowych jak również jest sygnatariuszem powstałych w Europie dokumentów w tym zakresie nie mających rangi prawa międzynarodowego. Do podstawowych należą: Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz.U. 1993, nr 61, poz.285), Europejska Konwencja Ramowa o ochronie mniejszości narodowych (ratyfikowana ustawą z dnia 27 kwietnia 2000 [Dz.U. nr 50, poz. 579] – dalej Konwencja Ramowa), Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (ratyfikacja: Dz.U. 1977, nr 38, poz. 167, uznanie jurysdykcji Komitetu Praw Człowieka: Dz.U. 1994, nr 23, poz. 80) Międzynarodowa Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej (ratyfikacja: Dz.U. 1969, nr 25, poz.187, uznanie jurysdykcji Komitetu do Spraw Likwidacji Dyskryminacji Rasowej: Dz.U. 1999, nr 61, poz. 660), Dokument Kopenhaski Konferencji w sprawie ludzkiego wymiaru KBWE z 1990 r., Deklaracja praw osób należących do mniejszości narodowych lub etnicznych, religijnych i językowych z 1992 r., Instrument Inicjatywy Środkowo-Europejskiej ochrony praw mniejszości z 1994 r. Rzeczpospolita Polska podpisała i ratyfikowała również dwustronne traktaty o przyjaźni i współpracy wzajemnej z wszystkimi państwami sąsiednimi zawierając w ich treści przepisy odnoszące się do praw osób należących do mniejszości narodowych.

Przedstawiając poniższy projekt wnioskodawcy kierują się również oczekiwaniami i postulatami wszystkich mniejszości narodowych w Polsce, które chciałyby mieć poczucie pewności i bezpieczeństwa wynikające z faktu, że ich prawa są mocno i wyraziście określone w akcie normatywnym. Przyjęcie ustawy jednoznacznie wskazywałoby też mniejszości objęte polityką Państwa Polskiego i wykluczałoby uzyskanie takiego statusu przez inne zbiorowości: tworzone przez cudzoziemców lub też etnograficzne grupy należące do Narodu Polskiego.

Celem ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych w Rzeczypospolitej Polskiej (zwanej dalej ustawą) jest określenie podstawowych praw i obowiązków osób należących do mniejszości. Jednocześnie, zgodnie z ratyfikowanymi przez Rzeczpospolitą umowami lub podpisanymi innymi dokumentami międzynarodowymi, proponuje się w ustawie regulację praw o charakterze

społecznym i oświatowo-kulturalnym, pozostawiając regulację konkretnych praw politycznych (preferencji wyborczych) odrębnej ustawie (ordynacji wyborczej).

Tytuł ustawy „o mniejszościach narodowych i etnicznych” wynika z nazewnictwa stosowanego w Europie; w odróżnieniu od systemu ochrony Narodów Zjednoczonych, w którym określa się „prawa osób należących do mniejszości”, w Europie stosuje się nazewnictwo odnoszące się do ochrony praw mniejszości narodowych, jak czyni to np. Europejska Konwencja Ramowa o *ochronie mniejszości narodowych* z 1 lutego 1995, czy też Instrument Inicjatywy Środkowo-Europejskiej ochrony praw mniejszości z 19 listopada 1994. Jednocześnie takie ujęcie praw odnoszone jest wyłącznie do praw indywidualnych, które mogą być realizowane także wspólnie z innymi członkami danej grupy (np. prawo do zrzeszania się, prawo do edukacji). Wyklucza natomiast uznanie i ochronę mniejszościowych praw grupowych jako sprzecznych z konstrukcją praw człowieka opartych na prawach jednostki.

Ustawa przyjmuje zakres podmiotowy jej obowiązywania ograniczając go do osób o obywatelstwie polskim (art. 1) oraz należących do mniejszości „tradycyjnie zamieszkałych na terytorium państwa polskiego”, tj. tych które charakteryzują się długoletnim (wielowiekowym) zamieszkiwaniem wśród społeczeństwa polskiego. Założeniem podstawowym w ustawie było uznanie, że wszelkie obowiązki osoby fizycznej wobec Państwa wynikają z posiadanego obywatelstwa (art. 1). Propozycja w art. 2 definicja jest zbliżona do definicji przyjętej w Instrumencie Inicjatywy Środkowo-Europejskiej ochrony praw mniejszości z 1994 r., do którego Polska przystąpiła 21 kwietnia 1995 r.

Zastosowanie w definicji cechy „odrębne pochodzenie” a nie „odrębna narodowość” wynika z faktu, że definiowany jest podmiot o charakterze zbiorowym, tj. mniejszość a nie o charakterze indywidualnym (osoby należące do mniejszości) – mimo, iż przedmiotem ustawy są przede wszystkim jednostkowe prawa obywateli. Użycie tej cechy wskazuje, że ustawa skierowana jest do mniejszości o innym niż polskie pochodzeniu. Taki sposób definiowania jest właściwy dla aktów prawa wewnętrznego – nie stwarza jednocześnie praw w wymiarze grupowym. Używanie podwójnego określenia: *mniejszości narodowe i etniczne* jest zgodne z przepisem art. 35 Konstytucji RP. Przyjmując przy tym należy, że pojęcie *mniejszości narodowej* odnoszone winno być do mniejszości utożsamiających się z narodami zorganizowanymi we własnym państwie (mniejszości: białoruska, czeska, litewska,

niemiecka, ormiańska, rosyjska, słowacka, ukraińska, żydowska), zaś *mniejszości etnicznej* do tzw. mniejszości bezpaństwowych (mniejszości: karaimska, romska/cygańska, tatarska, lemowska - w odniesieniu do tej części społeczności lemowskiej, która uznaje się za odrębną od narodu ukraińskiego grupę).

Ustawa zawiera wyjaśnienie podstawowych pojęć zawartych w jej przepisach (art. 3). Podstawowymi zasadami przyjętymi w ustawie są: konstytucyjne prawo każdego do równego i efektywnego korzystania z praw i wolności (art. 4), zakaz dyskryminacji kogokolwiek z powodów narodowych lub etnicznych oraz zakaz asymilacji wbrew woli (art. 5, art. 6). Posługując się konstrukcją praw indywidualnych ustawa zawiera, zgodnie ze standardami europejskimi, podstawowy katalog praw (art. 4). Tym samym wyłączona z mocy ustawy byłaby możliwość uznania praw grupowych, aczkolwiek uznaje się, zgodnie z przyjętymi w Europie standardami, realizację istniejących praw zarówno indywidualnie jak i wspólnie z innymi osobami należącymi do danej mniejszości. Uznając za podstawową zasadę równości wszystkich obywateli nie wyklucza się prowadzenia polityki preferencyjnej wobec osób należących do mniejszości zmierzającej do wyrównania szans w społeczeństwie (art. 5 ust. 2 - 4). Prowadzenie takiej polityki, określanej często jako „dyskryminacja pozytywna”, przyjęła ustawowo po raz pierwszy Kanada w uchwalonej w 1982 r. *Karcie Praw i Wolności*. Również Konwencja Ramowa uznaje, że dodatkowe środki skierowane wobec mniejszości i mające na celu wyrównanie ich szans w społeczeństwie nie mogą być traktowane jako akt dyskryminacji innych osób (art. 4 ust 2 i ust. 3 Konwencji).

Istotnym dla osób należących do mniejszości jest realizacja przyjętego w ratyfikowanych traktatach dwustronnych oraz porozumieniach międzynarodowych, do których przystąpiła Rzeczpospolita Polska, prawa do używania języka ojczystego, zarówno publicznie jak i prywatnie oraz do zapisu imion i nazwisk w brzmieniu języka ojczystego (art. 8 - 12). Treść przepisu art. 8 i art. 10 ust. 1 i ust. 2 wprowadza również możliwość posługiwania się przez osoby należące do mniejszości narodowych ich językiem ojczystym także w życiu publicznym, tj. w relacji obywatel – organy władzy publicznej. Proponowane przepisy uwzględniają treść przepisu art. 27 Konstytucji RP określającego jako język urzędowy w Państwie język polski z zastrzeżeniem praw mniejszości narodowych wynikających z ratyfikowanych umów międzynarodowych. Także ustawa z 7 października 1999 r.

o języku polskim (Dz. U. Nr 90, poz. 999) uznając w art. 4, że język polski jest językiem urzędowym jednocześnie w art. 2 pkt 2 akcentowała że *Ustawa nie narusza...praw mniejszości narodowych i grup etnicznych*. Obowiązujące przepisy proceduralne (kodeksów postępowania: administracyjnego, cywilnego i karnego) uwzględniają co prawda możliwość prowadzenia postępowania z udziałem tłumacza, lecz odnośne przepisy stosowane są w sposób ograniczony i to głównie wobec cudzoziemców. Tym samym w pewnych warunkach możliwe jest wprowadzenie języków ojczystych mniejszości jako pomocniczych języków urzędowych. Jednocześnie zarówno przepisy Konstytucji jak i ustawy o języku polskim nie określały bliższych kryteriów i warunków w których rygorystyczne określenie jako języka urzędowego języka polskiego nie naruszałoby praw mniejszości narodowych. Pośrednio taką możliwość można wysnuć z dyspozycji przepisu zawartego w ust. 1 art. 35 Konstytucji, albowiem używanie w życiu publicznym języków mniejszości, w relacji organa władzy publicznej – obywatel, niewątpliwie sprzyja zachowaniu i rozwojowi tych języków. Jednocześnie natomiast dyspozycja art. 27 zdanie 2 Konstytucji RP uzależnia to prawo od ratyfikowanych umów międzynarodowych.

Możliwość stosowania języka ojczystego mniejszości w relacji obywatel – władze publiczne wskazują także m.in. zapis pkt. 34 Dokumentu Spotkania Kopenhaskiego Konferencji w sprawie ludzkiego wymiaru KBWE z 29 czerwca 1990 r.; przepis art. 10 ust. 2 i 3 Konwencji Ramowej (obowiązującej Rzeczpospolitą od 1 kwietnia 2001) oraz zapis art. 12 Instrumentu Inicjatywy Środkowo-Europejskiej ochrony praw mniejszości z 19 listopada 1994 r. Jednocześnie Konwencja Ramowa w art. 10 ust. 2 wskazując na możliwość stosowania języka ojczystego jako języka pomocniczego odnosiła to prawo do węższej od władz publicznych sfery władz administracyjnych.

Istotne są tu przepisy traktatów dwustronnych zawartych po 1990 r. z państwami sąsiadującymi z Rzeczpospolitą Polską; traktaty z Niemcami (Dz.U. 1992, nr 14, poz. 56) i Litwą (Dz.U. 1995, nr 15, poz. 71) zawierają przepis, że osoby należące do mniejszości mają prawo do *swobodnego posługiwania się językiem ojczystym w życiu prywatnym i publicznie* (podkreślenie w niniejszym uzasadnieniu), zaś z Czechami, Słowacją (Dz. U. 1992, nr 59, poz. 296) i Białorusią (Dz. U. 1993, nr 118, poz. 527) wskazują na prawo do *swobodnego posługiwania się językiem ojczystym w życiu prywatnym i publicznym* (podkreślenie jak wyżej.).

Stanowi to w przypadku traktatów z Czechami, Słowacją i Białorusią przesłankę do wprowadzenia języków mniejszości jako pomocniczych, gdyż istnieje zasadnicza różnica między posługiwaniem się danym językiem publicznie, tj. w miejscu publicznym, w obecności innych osób, a posługiwaniem się tym językiem w życiu publicznym, albowiem to drugie pojęcie obejmuje nie tylko sferę miejsca publicznego ale także czynności urzędowych, tj. w relacjach obywatel – organy władzy publicznej. Przyjąć przy tym należy, że korzystna regulacja prawna na rzecz jednej mniejszości skutkuje uznaniem takich samych praw na rzecz innych. Jednocześnie traktaty z Niemcami, Czechami, Słowacją, Białorusią i Litwą dodatkowo dopuszczały posługiwanie się językiem ojczystym mniejszości wobec władz publicznych lub urzędów uzależniając jednak realizację dyspozycji tych przepisów od zgodności z prawem krajowym lub wskazując, że powinno to być wprowadzane tam *gdzie jest to możliwe i konieczne*. Tym samym przepis art. 8 oraz art. 10 ust. 1 i ust. 2 wypełniają dyspozycję art. 27 zdanie 2 Konstytucji RP, gdyż ratyfikowane umowy międzynarodowe, w tym przypadku traktaty dwustronne, przewidują możliwość stosowania języka ojczystego w życiu publicznym lub też wskazują na taką możliwość pod warunkiem przyjęcia stosownych regulacji w prawie wewnętrznym. Bez wprowadzenia przepisów art. 8 i art. 10 ustawy dyspozycja art. 27 zdanie 2 Konstytucji RP, a także przepisu art. 2 pkt 2 ustawy o *języku polskim* pozostanie martwą literą prawa. Jest oczywistym, że ustawodawca konstytucyjny działał racjonalnie dysponując wiedzą o treści ratyfikowanych i obowiązujących już w owym czasie umów międzynarodowych. Wskazane w art. 10 ust. 2 używanie języka pomocniczego w mowie wprowadza możliwość posługiwania się tym językiem przez obywatela i przedstawiciela władzy publicznej; przy braku stosownej regulacji ustawowej możliwość taką, przy obecnym stanie prawnym, wyklucza art. 4 ustawy o *języku polskim*. Z doświadczeń państw, które wprowadziły podobne regulacje wynika, że stosowanie języka pomocniczego w mowie miało miejsce przede wszystkim w sytuacji gdy zarówno petent jak i urzędnik znali ten język. Mając na uwadze treść przepisu art. 10 ust. 2, 3 i 6 ustawy przyjąć należy, że całość dokumentacji prowadzona winna być w języku urzędowym, zaś stosowanie języka pomocniczego w formie pisemnej odnoszone winno być do możliwości wpływu pism od petentów w ich języku ojczystym; złożenie pisma w języku pomocniczym stanowiłoby dotrzymanie terminu wynikającego z przepisów lub też decyzji właściwego organu.

Konsekwencją takiej regulacji jest przepis art. 11 stwarzający możliwość stosowania nazw miejscowości, urzędów i ulic w językach ojczystych mniejszości na terenie tych gmin, w których język danej mniejszości wprowadzony zostanie jako język pomocniczy. Zgodnie z obowiązującymi przepisami określanie nazw miejscowości należy do kompetencji administracji rządowej, zaś nazw ulic do zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego.

Wiąże się z tym prawo do zapisu imienia i nazwiska zgodnie z zasadami pisowni języka ojczystego (art. 9). Jako zasadę przyjęto jednakże zapis w alfabecie łacińskim. Jest to jednoznaczne ze stosowaniem znaków diakrytycznych właściwych dla danego języka, ale tylko w przypadku języków stosujących w formie pisemnej alfabet łaciński. Mając na względzie grupę obywateli polskich, których język ojczysty występuje w formie pisemnej w innych alfabetach uznano za właściwe dokonywanie wpisu w dokumentach dostosowującego pisownię imion i nazwisk do zasad pisowni w języku polskim lub innym alfabecie łacińskim w brzmieniu fonetycznym.

Wprowadzając na terenie gmin zamieszkałych tradycyjnie lub w znaczącej ilości przez osoby należące do mniejszości język ojczysty danej mniejszości jako język pomocniczy (art. 10 ust. 1 – 4) oraz możliwość stosowania nazw miejscowości, organów władzy publicznej oraz ulic w tym języku (art. 11 ust. 1) proponuje się udzielenie Radzie Ministrów delegacji ustawowej do określenia w drodze rozporządzenia, warunków i wymogów niezbędnych do wprowadzenia języka pomocniczego, prowadzenia dokumentacji w tym języku (art. 10 ust. 6) oraz stosowania nazw w języku pomocniczym (art. 11 ust. 2). Przepis art. 10 ust. 5 zawiera delegację ustawową dla Rady Ministrów do określania, w drodze rozporządzenia, wykazu gmin, w których można używać języka pomocniczego. Uznano jednocześnie za niecelowe określanie w formie procentowej lub liczbowej stanu ludności należącej do mniejszości a zamieszkałej w danej gminie jako podstawy do wprowadzenia języka pomocniczego, bądź też uznanie za taką podstawę wyników referendum gminnego. W przypadku przyjęcia w europejskich ustawach o prawach mniejszości udziału procentowego mniejszości na danym terenie stosuje się najczęściej taki udział w wysokości 25 % (Austria) lub 20 % (Czechy, Słowacja). Za podstawę uznania danej gminy jako zamieszkałej w znaczącej ilości przez osoby należące do mniejszości stosowane winny być wyniki planowanego na 2002 r. narodowego spisu powszechnego (ustawa z dnia 2

grudnia 1999 r. o *narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2002 roku*, [Dz.U. nr 1, poz.1, zmiana: Dz.U. nr 93, poz. 1026]), zawierającego w przepisie art. 5 określenie przez respondenta narodowości oraz używanego w domu języka (pytania nr 33 i nr 34). Jako kryterium pomocnicze mogą być stosowane wyniki wyborów samorządowych i parlamentarnych po 1990 r. oraz zasięg szkolnictwa w językach ojczystych na danym terenie.

Uwzględnione w art. 12 tłumaczenie ustawy na języki pomocnicze traktuje się nie tylko jako formę przybliżenia treści tego aktu osobom należącym do mniejszości, ale także jako formę promocji prawa polskiego w innych państwach i społeczeństwach.

Prawa z zakresu oświaty odnoszą się do wskazania podstawowych regulacji związanych z organizacją nauki w języku ojczystym oraz nauki języka ojczystego (art. 13 – 17). Ta dziedzina była do tej pory najlepiej uregulowana w aktach normatywnych. Nauczanie w językach ojczystych mniejszości traktuje się jako integralną część polskiego systemu edukacyjnego. Przyjętą w ustawie zasadą jest organizowanie takiej nauki na wniosek osób uprawnionych (art. 13). Ustawa wskazując również formy takiego kształcenia, zawiera delegację ustawową dla Ministra Edukacji Narodowej do określenia, w drodze rozporządzenia, warunków i sposobu wykonywania przez szkoły zadań wskazanych w ustawie (art. 14). Proponowana treść przepisów o nauczaniu w językach ojczystych mniejszości zawiera znacznie szersze regulacje w porównaniu z dotychczasowym rozwiązaniem problemu zawartym w art. 13 ustawy o *systemie oświaty* z 7 września 1991 r. (Dz.U. nr 95, poz. 425 z późniejszymi zmianami), gdyż celem przyjętej w ustawie regulacji jest podniesienie do rangi ustawy istotnych dla mniejszości przepisów.

Zawarte w art. 18 zasady finansowania działań w sferze kultury zmierzających do podtrzymywania i rozwijania tożsamości mniejszości uznają za podstawowe finansowanie przedmiotowe w formie dotacji. Pomoc finansowa Państwa skierowana byłaby na wspieranie wyłącznie działań o charakterze niekomercyjnym. Przepisami tego artykułu zostały określone podstawowe dla zachowania i rozwijania tożsamości mniejszości dziedziny aktywności kulturalnej. Nie stanowią one tym samym wyliczenia taksatywnego. Dotowanie działań mniejszości w sferze kultury stanowi istotny element tworzenia warunków dla zachowania i rozwijania tożsamości mniejszości wskazany w przepisach art. 35

Konstytucji RP oraz wskazywanych przez zapis pkt. 33 Dokumentu Kopenhaskiego Konferencji w sprawie ludzkiego wymiaru KBWE, zapis art. 4 ust. 2 Deklaracji praw osób należących do mniejszości narodowych lub etnicznych, religijnych i językowych, przepis art. 5 ust. 1 Europejskiej Konwencji Ramowej o *ochronie mniejszości narodowych*, zapis art. 4 Instrumentu Inicjatywy Środkowo-Europejskiej ochrony praw mniejszości. Wskazują one nie tylko na pasywne zachowanie się władz publicznych umożliwiającym podtrzymywanie i rozwijanie tożsamości osób należących do mniejszości, ale uznają za pożądane realne (skuteczne) wspieranie wszelkich działań umożliwiających zachowanie i rozwijanie tożsamości. Proponowane rozwiązanie wypełnia przesłanki takiego wsparcia. Odnosi się to także do określonych w art. 19 zadań publicznej radiofonii i telewizji w zakresie promowania wiedzy o historii i kulturze zamieszkałych w Polsce mniejszości oraz produkcji i emisji programów w językach mniejszości. Podkreślić należy, iż zadanie takie jest już realizowane przez ogólnopolskie i lokalne rozgłośnie i ośrodki radiowo-telewizyjne. W art. 18 ust. 2 zawarta została delegacja ustawowa dla Ministra Finansów oraz Ministra Kultury i Sztuki do określenia, w drodze rozporządzenia, szczegółowych zasad i trybu udzielania dotacji instytutom kultury prowadzonym przez mniejszości.

Przepisy zawarte w art. art. 20 – 25 regulują powołanie i kompetencje centralnego organu administracji rządowej jakim będzie Prezes Urzędu do Spraw Mniejszości Narodowych (art. art. 20-23). Do jego kompetencji należeć będzie realizacja i koordynowanie polityki Państwa wobec mniejszości. Organizację i tryb pracy Urzędu określać będzie statut nadany, w drodze rozporządzenia, przez Prezesa Rady Ministrów (art. 23). W art. 24 proponuje się zastąpienie dotychczas działającego Międzyresortowego Zespołu do Spraw Mniejszości Narodowych przez Radę do Spraw Mniejszości Narodowych oraz powiązanie jej działalności z Prezesem Urzędu do Spraw Mniejszości Narodowych. Takie rozwiązanie winno przyczynić się do zwiększenia efektywności polityki Państwa wobec mniejszości. Proponowane rozwiązanie zachowuje jednocześnie dotychczasowe zadania resortów wobec mniejszości. Przepis art. 25 ust. 2 wskazuje na istotne zadanie Rady do Spraw Mniejszości Narodowych jako również miejsca dialogu z mniejszościami.

Proponowane zmiany w przepisach obowiązujących odnoszą się przede wszystkim do zmian w ustawie z dnia 15 listopada 1956 r. o *zmianie imion i*

nazwisk (tekst jednolity Dz.U. 1963, nr 59, poz. 28) – uznając prawo do zapisu imion i nazwisk w brzmieniu języka ojczystego niecelowym jest utrzymanie w mocy treści przepisu art. 2 ust. 2 pkt 2 tej ustawy; iż ważnym względem do zmiany nazwiska jest jego niepolskie brzmienie. Pozostałe zmiany wynikają także z zawartych w ustawie przepisów.

Artykuł 30 określa wejście w życie ustawy po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Wprowadzenie w życie powyższego projektu ustawy pociągnie za sobą dodatkowe koszty z budżetu Państwa związane przede wszystkim z powołaniem i funkcjonowaniem Urzędu do Spraw Mniejszości Narodowych (art. art. 20 – 25). Nie spowoduje dodatkowych kosztów realizacja przepisów dotyczących szkolnictwa i kultury (art. art. 13 – 19), które to wydatki są już pokrywane z budżetu Państwa, zaś ich ewentualny wzrost wynikać może ze stosownych decyzji zwiększających dotacje na ten cel. Na obecnym etapie trudne do oszacowania są koszty wynikające z wprowadzenia języka pomocniczego (art. art. 8 – 12). Koszty te obejmą koszty tłumaczeń, wprowadzenia dodatkowych tablic z nazwami miejscowości i urzędów. Przyjąć przy tym należy, że zgodnie z ustawą z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. 1990 r. Nr 34 poz. 198) koszty związane z dodatkowym nazewnictwem urzędów i jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego oraz ulic finansowane będą z budżetu gmin jako realizacja ich zadań własnych.

Oświadczam się, że powyższy projekt ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych w Rzeczypospolitej Polskiej nie jest sprzeczny z obowiązkiem dostosowawczym wynikającym z Układu Europejskiego ani z prawem Unii Europejskiej.

Warszawa, dnia 18 stycznia 2002 r.

Pan
Marek Borowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia
w sprawie zgodności komisijnego projektu ustawy o
mniejszościach narodowych i etnicznych w Rzeczypospolitej Polskiej
z prawem Unii Europejskiej

Na podstawie art. 31 ust. 7 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. - Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 1998 r. Nr 44, poz. 618 z późniejszymi zmianami) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

Celem przedłożonego do zaopiniowania komisijnego projektu ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych w Rzeczypospolitej Polskiej jest określenie zasad i warunków korzystania przez obywateli Rzeczypospolitej Polskiej z wolności do zachowania oraz rozwoju przez mniejszości narodowe i etniczne własnego języka, obyczajów, tradycji oraz kultury. Projekt przewiduje powołanie Prezesa Urzędu do Spraw Mniejszości Narodowych dla realizacji polityki państwa wobec mniejszości narodowych a także utworzenie Urzędu do Spraw Mniejszości Narodowych i powołanie Rady do Spraw Mniejszości Narodowych jako organu opiniodawczego.

2. Stan prawa wspólnotowego w materii objętej projektem

Zgodnie z treścią art. 13 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (TWE) Rada, na wniosek Komisji i po porozumieniu z Parlamentem Europejskim może podjąć działanie w celu zwalczania dyskryminacji z powodu płci, rasy lub pochodzenia etnicznego, religii lub wyznania, inwalidztwa, wieku lub orientacji seksualnej. Art. 21 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (OJ C 364) zabrania wszelkiej dyskryminacji z powodu płci, rasy, koloru, pochodzenia etnicznego lub społecznego, cech genetycznych, języka, religii lub przekonań, opinii politycznych i innych, przynależności do mniejszości narodowej, stanu posiadania, urodzenia, inwalidztwa, wieku lub orientacji seksualnej.

Kwestie związane z pochodzeniem etnicznym regulowane są dyrektywą Rady nr 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie wdrożenia zasady równego traktowania osób bez rozróżnienia rasy lub pochodzenia etnicznego (OJ L 180). Pewną wskazówką może być także treść Opinii Komitetu Regionów w sprawie "Promocji i ochrony języków regionalnych i mniejszości" (OJ C 357), choć należy pamiętać, że nie jest to akt prawny.

Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości (sprawa C - 274/96 z dnia 24 listopada 1998 r. w sprawie karnej przeciwko Horst Otto Bickel i Ulrich Franz) prawo przyznane przez ustawodawstwo krajowe prowadzenia sprawy karnej w języku innym niż język podstawowy danego państwa wynika z Traktatu WE i musi respektować jego art. 6 (obecny art. 12). Ponadto Trybunał wypowiedział pogląd, że art. 6 (12) TWE jest sprzeczny z legislacją krajową jeżeli przyznaje obywatelom określonego języka, innego niż język podstawowy danego kraju, którzy posiadają miejsce zamieszkania na terenie zamieszkałym przez określoną społeczność, prawo prowadzenia sprawy karnej w ich języku, bez przyznania tego samego prawa obywatelom innych państw członkowskich, posługujących się tym samym językiem, jeżeli przebywają na tym terytorium.

3. Układ Europejski

Układ ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską z jednej strony a Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi z drugiej strony (Układ Europejski) nie zawiera szczegółowych postanowień odnoszących się do mniejszości narodowych i etnicznych. Obowiązek dostosowawczy wynika z art. 68 Układu Europejskiego, zgodnie z którym Polska zobowiązała się podjąć jak najlepsze starania w celu zapewnienia zgodności jej przyszłego ustawodawstwa z ustawodawstwem Wspólnoty.

4. Analiza przepisów projektu pod kątem ustalonego stanu prawa wspólnotowego i postanowień Układu Europejskiego

Dyrektywa Rady nr 2000/43/WE ma na celu walkę z dyskryminacją z uwagi na rasę lub pochodzenie etniczne poprzez wdrożenie w państwach członkowskich zasady równego traktowania. Zakres przedmiotowy dyrektywy jest jednak inny niż zakres przedmiotowy określony projektem ustawy. Dyrektywa ma zastosowanie do: zasad dostępu do zatrudnienia; warunków zatrudnienia i pracy; dostępu do kształcenia zawodowego; przynależności i zaangażowania w organizacjach pracowniczych; opieki społecznej; świadczeń socjalnych; oświaty; dostępu do dóbr i usług publicznych. Art. 5 projektu ustawy - choć w ograniczonym zakresie w stosunku do dyrektywy - realizuje także prawo osób należących do mniejszości do ochrony przed aktami dyskryminacji, nienawiści lub przemocy z uwagi na jej przynależność do mniejszości oraz zasadę równości szans (równego traktowania) w szczególności w dziedzinie życia publicznego oraz oświaty i kultury.

Opinia Komitetu Regionów zawiera definicję "języków mniejszości i regionalnych", przez które rozumie się języki praktykowane tradycyjnie na obszarze państwa przez jej obywateli tworzących grupę liczbowo mniejszą w stosunku do reszty populacji narodowej, z wyłączeniem dialektów lub języków imigrantów. W opinii wyrażono stanowisko, że języki mniejszości i regionalne są świadectwem różnorodności językowej i kulturowej Europy oraz stanowią podstawowy element wspólnego dziedzictwa europejskiego. Zachowanie i promocja języków regionalnych wzmacnia tożsamość regionalną. W opinii wyrażono również nadzieję, że państwa-sygnatariusze Karty europejskiej języków regionalnych i mniejszości¹ zapewnią m.in.: nauczanie na wszystkich poziomach w językach regionalnych lub mniejszości i że podejmą działania na rzecz pogłębienia znajomości i używania języków regionalnych i mniejszości w zakresie usług publicznych. W tym zakresie zwrócono się do Komisji Europejskiej o zbadanie w jaki stopniu zasady i cele Karty europejskiej języków regionalnych i mniejszości są respektowane w krajach kandydujących o członkostwo w Unii Europejskiej. Należy stwierdzić, iż projekt ustawy w rozdziałach 2 i 3 reguluje kwestie związane z używaniem języka ojczystego osób należących do mniejszości w stosunkach z organami władzy publicznej oraz w oświacie i kulturze.

Przytoczone zaś w pkt. 2 opinii orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości wskazuje na fakt, że rozwiązania przyjęte zwłaszcza w rozdziale drugim projektu ustawy są zgodne z ogólnym zasadami prawa wspólnotowego.

---

¹ / Dokument Rady Europy, do dnia 10 września 2000 r. podpisany przez 23 państwa : Austria, Chorwacja, Cypr, Dania, Finlandia, Francja, Niemcy, Węgry, Islandia, Włochy, Lichtenstein, Luksemburg, Malta, Niderlandia, Norwegia, Rumunia, Słowenia, Hiszpania, Szwecja, Szwajcaria, Macedonia, Ukraina i Wielka Brytania, z czego 10 ją ratyfikowały: Chorwacja, Dania, Finlandia, Niemcy, Węgry, Lichtenstein, Niderlandia, Norwegia, Szwecja i Szwajcaria.

5. Konkluzja

W konkluzji stwierdzam, że komisyjny projekt ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych w Rzeczypospolitej Polskiej nie jest sprzeczny z obowiązkiem dostosowawczym wynikającym z Układu Europejskiego ani z prawem Unii Europejskiej.

Opracował: Zespół Integracji Europejskiej

Akceptował: Dyrektor Biura Studiów i Ekspertyz

Wiesław Staśkiewicz

Deskryptory bazy REX: Unia Europejska, projekt ustawy, mniejszości narodowe.

Tłoczono z polecenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Skierowano do druku 24 stycznia 2002 r.

Cena - 11,20 zł + 22% VAT
